

Kunnskapsdepartementet

Deres ref.: 22/1826

Unntak fra kompetansekrav undergraver målet om bedre kvalitet i skolen

Vi viser til Kunnskapsdepartementet høringsbrev av 19. april 2022 om forslag til unntak fra kravet om relevant kompetanse i undervisningsfag og sender med dette svar på høringen. Vi foreslår også tiltak for å sikre at fremtidens elever blir undervist av faglige kompetente lærere og ber om at regjeringen vurderer en sertifiseringsordning for lærere og lektorer.

Norsk Lektorlag organiserer 8500 lektorer og lektorstudenter. Vi mener det er avgjørende for kvaliteten i skolen at elever i hele landet får undervisning av lærere som har studert fagene de underviser i. For å sikre god undervisning må vi være ambisiøse på elevenes vegne og stille kompetansekrav for å undervise i flere fag enn i dag. Kompetansekrav for undervisning er en svært viktig og nødvendig del av kvalitetssikringen av norsk skole.

Norsk Lektorlag mener at:

- det bør ikke innføres et unntak fra kompetansekravene for undervisning for lærere som oppfylte ett av kravene for å bli ansatt som lærer før 1. januar 2014, og for lærere som har fullført tidligere allmennlærerutdanning.
- unntaket bør heller ikke gjelde voksenopplæring og for skoler godkjent etter friskoleloven
- å innføre et unntak fra kompetansekrav undergraver målet om bedre kvalitet i skolen
- det må innføres kompetansekrav for undervisning i alle fag, på alle trinn, fordi lærernes faglige fordypning er viktig for kvaliteten i skolen

Sammenheng mellom lærerkompetanse, undervisningskvalitet og elevens faglig prestasjoner

Betydningen lærerens kompetanse har for elevenes læringsutbytte er dokumentert i forskning, blant annet i TIMSS 2015. TIMSS-forskerne konkluderte blant annet med at når en ser på sammenhengen mellom lærerkompetanse, lærernes undervisningskvalitet og elevenes naturfagprestasjoner på 9. trinn, viser analysene at alle de faglige aspektene av lærerkompetanse (fagspesialisering, faglig og fagdidaktisk trygghet) har en positiv sammenheng med deres undervisningskvalitet, og at undervisningskvalitet igjen har en positiv sammenheng med elevenes naturfagprestasjoner.

Forskningen i TIMSS viser også at lærere med høy kompetanse i større grad bidrar til økt sosial mobilitet, og dermed kan gi elever fra ressursvake familier større sjanse til å realisere sitt potensiale.

Vi etterlyser en langtidsplan for å trappe opp kompetansekrav

Norsk Lektorlag mener norsk skole trenger en langtidsplan for å trappe opp kompetansekrav for å undervise, slik at alle elever får lærere med både god pedagogisk kompetanse og faglig fordypning - på alle trinn, og i alle fag. Pålegges skoleeier samtidig å tilby videreutdanning til lærere som settes til å undervise i fag de ikke har fordypning i, vil det ikke lenger lønne seg for kommunen å nedprioritere

kompetanse i skolen. Innføringen av kompetansekrav for undervisning førte til at myndigheter nasjonalt og lokalt måtte tilrettelegge for at lærere tok nødvendig videreutdanning i fag, for å kunne fortsette å undervise i dem. Om en har en lærerutdanning fra før 2014 og settes til å undervise i fag en ikke har fordypning på 30 eller 60 studiepoeng i (avhengig av skoletrinnet), mener vi at skoleeier fortsatt bør ha plikt til å gi disse lærerne nødvendig kvalifisering i form av studiepoenggivende videreutdanning. Et halvt og et helt års studier er ikke et høyt krav, når det er snakk om lærerne som vi vet er avgjørende for å danne og utdanne den oppvoksende generasjon, i et kunnskapsintensivt arbeids- og samfunnsnivå. For en erfaren lærer som er trygg i undervisningen i et fag, vil det heller ikke være uoverkommelig å formalisere sin kompetanse ved å ta en videreutdanning på 30 eller 60 studiepoeng. Vi registrerer at den offentlige debatten dessverre har blitt preget av at deler av lærerprofesjonen har opplevd kompetansekravene som en devaluering. I stedet for å se det slik, kan en heller argumentere for at kompetansekrav for undervisning kombinert med videreutdanningssatsningen *kompetanse for kvalitet* representerer en mulighet for lærere til å formalisere kompetansen sin og samtidig styrke undervisningen. Deltakerundersøkelsene i *kompetanse for kvalitet* er overveiende positive, og lærere som tar videreutdanning forteller at de opplever studiene som relevante og av høy kvalitet. NIFU- rapport 2021:16¹ fastslår: *«Kompetansekravene har hatt stor betydning for videreutdanningen i Kompetanse for kvalitet, og andelen som studerer for å oppfylle de nye kompetansekravene har økt kraftig etter 2016. De siste årene har rundt en av fire oppgitt at de studerer for å oppfylle de nye kompetansekravene».*

Fullføringsreformen og fagfornyelsen fordrer høyere, ikke lavere, kompetansekrav

Liedutvalget, som utredet struktur og innhold i videregående opplæring, rådet regjeringen til å utvide kompetansekravene til lærerne i videregående opplæring. Regjeringens forslag er dessverre et stort skritt i motsatt retning. Når nye utdanningsprogrammer i videregående opplæring (gjennom fullføringsreformen) skal tilbys om noen år, mener Lektorlaget at strengere kompetansekrav for undervisning må være på plass. Om nivået på elevenes studieforbereidhet skal ligge høyere enn dagens nivå, og full fordypning i programfag skal være på et mer avansert nivå enn i dag, må vi også kreve mer enn et års fordypning i faget for faglæreren som skal få elevene dit.

Vi mener nye læreplaner i fagfornyelsen (LK -20) i realiteten stiller enda større krav til læreren enn før, siden kompetansemålene er utformet på et overordnet nivå. Både elever som henger etter faglig, elever med høyt læringspotensial, og alle i midten trenger en faglig trygg lærer som kan formidle stoffet på flere ulike måter, og som kan utnytte mulighetene for nivådelt undervisning og differensiert progresjon.

Opplæringslovutvalget har foreslått at det presiseres i loven at bare lærere kan ha det faglige ansvaret for opplæringen, og vil innføre krav om at opplæringen må forberedes og følges opp av en lærer. Det støtter vi selvsagt. Samtidig vil en slik lovbestemmelse få begrenset verdi om en samtidig viderefører dagens unntak fra kompetansekravene ved ansettelse, og heller ikke innfører flere og høyere kompetansekrav for å undervise, men i stedet innfører varige unntak for de som var utdannet før 1.1.2014.

Alle elever uansett bosted må få like utdanningsmuligheter

Kunnskapsdepartementet skriver i høringsnotatets punkt 2.3.1. at *«Kommunene og fylkeskommunene har ulikt rekrutteringsgrunnlag, ulike behov og ulike muligheter til å prioritere videreutdanning. Departementet understreker derfor viktigheten av kompetanse- og utviklingstiltak som åpner for at skoleeierne kan planlegge og prioritere ut fra lokale behov.»*

Vi minner departementet om at elever ikke har ulike behov for kompetanse hos læreren sin. Alle

¹ Deltakerundersøkelsen for lærere 2021, s.11.

elever har behov for samme høye kompetanse hos sin lærer, selv om kommunen eller fylkeskommunen ikke får rekruttert riktig til skolen eleven går på. Det er et sentralt politisk mål i Norge at alle elever, uansett bosted, skal få like utdanningsmuligheter. Det er avgjørende for kvaliteten på utdanningssystemet at elever i hele landet får undervisning av lærere som både har pedagogisk og fagdidaktisk opplæring og har studert fagene de underviser i. For å sikre dette må vi være ambisiøse på elevenes vegne og stille kompetansekrav for å undervise i flere fag enn i dag.

Det viktigste tiltaket for å kvalifisere ukvalifiserte ansatt i undervisningsstillinger er å ikke godta varige unntak i regelverket fra kompetansekrav for å undervise. Skoleeiere må få plikt til å kvalifisere den ansatte gjennom tilbud om nødvendig videreutdanning. Elever må få faglig kompetente lærere uansett hvor i landet de bor.

Elevene har også et like stort behov for lærere som kan fagene sine på yrkesfag og i praktisk-estetiske fag. Vi må ikke ha lavere ambisjoner på elevenes vegne i noen fag.

Rekruttering henger sammen med yrkets status

Vi ber regjeringen anerkjenne at rekruttering til læreryrket henger nøye sammen med yrkets status, lønnsnivå, kompetansekrav og faglige utviklingsmuligheter. Lovforslaget innebærer også at kravet om relevant kompetanse kan fravikes, om nødvendig, fordi skolen ikke har nok lærere med relevant kompetanse i faget. Rekruttering av faglig kompetente lærere handler i stor grad om å tilby attraktive arbeidsbetingelser og god lønn, og vi mener det er lite ambisiøst for utviklingen av fellesskolen og det norske kunnskapssamfunnet framover, å beholde denne formuleringen i opplæringsloven.

Det må ikke tas lett på lærernes faglige kompetanse

Fellesskolen undergraves effektivt når elevene i en kommune får opplæring av dårligere kvalifisert undervisningspersonale enn i en annen kommune. Kommunene har krav på seg til å benytte en rekke yrkesutøvere med autorisasjon i sin tjenesteproduksjon. Hvorfor skal dette tas lett på i skolen? Norsk Lektorlag mener dette er en mangel på respekt for elevenes behov for kvalifiserte lærere. Vi forventer klare politiske ambisjoner om en nullvisjon for ukvalifisert arbeidskraft i skolen.

Retten og plikt til videreutdanning

Vi erfarer at kommuner og fylkeskommuner, og deres interesseorganisasjon, KS, i dag er for defensive i arbeidet for å oppfylle § 10-8 i opplæringsloven. Med de foreslåtte unntakene fra kompetansekrav for undervisning frykter vi arbeidsgiver fortsatt ikke vil prioritere ansattes kompetanseutvikling tilstrekkelig.

Opplæringsloven med forskrift er en vesentlig del av kvalitetssikringssystemet. Den må stille tydelige krav til lokale skolemyndigheter/skoleeiere. Norsk Lektorlag har støttet ekspertgruppen for skolebidrag sin anbefaling om en Robæk-ordning for skoleeiere som forsømmer sin rolle over tid. Den bør også inkludere skoleeiere som bruker lærere som mangler fordypning i faget til undervisning.

I disse dager utreder et offentlig utvalg fremtidige ordninger for etter- og videreutdanning for lærere. Rett og plikt til etter- og videreutdanning er en del av diskusjonen der, og vi håper utvalgsarbeidet vil munne ut i styrkede rettigheter for skolens ansatte, og et etter- og videreutdanningstilbud som også treffer våre medlemmer, som møter kompetansekravene for undervisning med sin grunnutdanning.

Videreutdanning styrker kompetansen i klasserommet

Vi har merket oss at en i deler av den offentlige debatt om kompetansekrav, bruker kompetansebegrepet på en uklar måte. Det argumenteres for at en vil beholde kompetansen i klasserommet, og ikke sende lærerne på videreutdanning. Vi hører ikke tilsvarende argumenter om at advokater ikke kan ta videreutdanning fordi de må representere klienter, eller at revisorer ikke kan ta videreutdanning fordi de må revidere regnskap. Lærernes kompetanse er den viktigste innsatsfaktoren i byggingen av kunnskapssamfunnet, og vi bør kunne bygge en skole hvor kvalifiserte vikarer kan settes inn i klasserommet når læreren tar videreutdanning.

Det som noen kalte avskilting, ser Norsk Lektorlag på som et incentiv for skoleeier til å måtte prioritere videreutdanning av sine ansatte. En ble gitt en svært raus 10 års periode med dispensasjon slik at skoleeiere som hadde tilsatt ansatte med for lav kompetanse i fagene de ble satt til å undervise i, kunne sørge for å gi lærerne nødvendig faglig kompetanse. Vi kan ikke se for oss at en i andre sektorer vil gå inn for senkede kvalitetskrav, og vi mener en heller ikke bør gjøre det for skolen.

Skal norske elever undervises av faglig kompetente lærere i fremtiden mener vi disse tiltakene bør settes inn:

Behovene for kompetente lærere og dimensjonering av videreutdanning bør konkretiseres i en forpliktende langtidsplan for opptrapping av kompetansekrav for undervisning i grunnskolen og videregående opplæring.

1. Kompetansekravene for undervisning bør øke gjennom skoleløpet og tilsvare fagets nivå. I grunnskolen bør alle undervisere ha minst ett års faglig fordypning (60 studiepoeng) i sine undervisningsfag.
2. I videregående skole må dagens krav om 60 studiepoeng omfatte alle lærere.
3. Lektorer og lærere som settes til å undervise i fag der de mangler fordypning, må få rett til nødvendig videreutdanning innen et år. Som et langsiktig mål bør alle som underviser i programfag, og etter hvert alle undervisere i videregående, ha minst 90 studiepoeng fordypning i undervisningsfaget. Videreutdanningssystemet og lektorprogrammene må utvikles i tråd med dette.
4. Lektorer med mastergrad eller hovedfag skal som hovedregel tildeles undervisning i hovedfaget sitt. Relevant fagkompetanse i undervisningsfaget skal foretrekkes. Det skal være samsvar mellom lærerens faglige fordypning og undervisningsfagene.
5. Rektors vurdering av hva som er relevant undervisningskompetanse, må kvalitetssikres gjennom nasjonale retningslinjer

Sertifisering og tittelbeskyttelse bør vurderes

Stortinget vedtok i 2017 å utrede beskyttelse av lærertittelen. Lærere må som hovedregel ha pedagogisk kompetanse, men skoleiere utnytter opplæringslovens unntak og ansetter ukvalifiserte personer uten lærerutdanning eller faglig fordypning for å undervise. Mange yrker er beskyttet for å sikre forsvarlige tjenester. Sykepleiere, regnskapsførere, revisorer, eiendomsmeglere, leger, advokater og mange andre profesjoner må ha godkjent utdanning, og ofte regelmessig etter- og/eller videreutdanning. Vi kan ikke se gode argumenter for å skulle stille lavere krav til de som underviser elever. Norsk Lektorlag mener en sertifiseringsordning også må vurderes på sikt, hvor lærere og lektorer forpliktes, på en annen måte enn i dag, til å ta relevant etter- og videreutdanning.

Skal vi få likeverdig grunnskoleopplæring og videregående opplæring alle steder i Norge, må skoleiere forpliktes til å gi et godt etter- og videreutdanningstilbud slik at alle norske elever får faglig oppdaterte lærere. En slik forpliktelse må framkomme tydelig av krav i lov og forskrifter.

- Norsk Lektorlag mener den foreslåtte endringen med varige unntak fra kompetansekravene for undervisning innebærer en betydelig svekkelse, og sender et uheldig signal om at det ikke er så nøye med lærernes fagkompetanse. Vi ber departementet snu i denne saken.

Med vennlig hilsen

Helle Christin Nyhuus (sign.)
Leder
Norsk Lektorlag